

Στείλε σεμνή βασίλισσα (« ἡ κυρά Παναγία », ἐννοεῖται)
στο πλάσμα σου γαλήνη,

καὶ

Δέξου 'σ τὰ οὐράνια στήθη σου
τάνήλικα, Παρθένα,
ποῦ παραιτοῦν τὴν μάννα τους
γιὰ νάλθουνε σὲ σένα,

τὰς ἀπηνεῖς μεταφορὰς καὶ τεθολωμένας εἰκόνας· « τὰ δασωμένα φρύδια τοῦ βουνοῦ » — « τὴν ὑβρίζει κῦμα βάρβαρο » — « ἡ αὐγὴ σὲ δόξα θρονισμένη », καὶ τὸ εὐγενέστατον λεξιλόγιον Ἑλληνισμοῦ ἀκράτου, καὶ τὴν ἀστειοτάτην φρασεολογίαν θύμου Ἀττικοῦ μοσχοβολοῦσαν: ἀνεμοροῦφαλας μπουγάζι μετερίζι γαληνιὰ Τσερίγο Ὀδυσσεῆς γαλανοματοῦσα ὀλόρθη θαλασσακουσμένου ἢ Ἀρτέμιδα φυσομανοῦν σηκόσου ἐσαλπάραμε ροβολᾶνε λίγη ἀνάσασι — κυρά μου Παναγία — ἄτι ἀξετίμωτο, ρουθούνια διάπλατα καὶ τεντωμένα, κῦμα ὀλοφούσκωτο, τᾶτι τὸ δύστυχο, τοῦ καλότυχο βασιλῆα, ὀλόλαμπρα λουριά, λόγια μελωμένα, ὁ θεῖος Ὀδυσσεῆς, τὸ ἄτι χάθηκε, χλημιντρᾶνε τᾶλογα, νὰ ζέψουν τὰ μουλάρια, ὀλόπαστρα φορέματα ντυμένος, καρᾶβι πλουμισμένο ἐταξειδευε, ἔλυωνε σὰν τὸ κερί, τὸ Σοῦλι ἐχούμισε δαγκάει τὸ σίδηρο, λόγους περάσανε χαντάκια μύρια, τὸ ἄτι φούσκωσε βαρυὰ μουγκρίζει ταῦτιά του τέντωσε ν' ἀκουρμαστῆ σὰν νᾶταν πληγωμένο θεριὸ θάλασσας, κι' ὅπου τὸ σπρώχνουν πάει τᾶγρια κύματα, ἐνῶ τῆς ἐτραγούδαεν ἢ ἀσπρολαίμα κόρη, τὰ βόλια τῶφτεψε μὲς στὸ ριζαῦτη κτλ. κτλ. κατὰ μὲν τοὺς κ. κ. κριτὰς (Ἐκθ. σελ. 32) ἀναδεικνύοντα τὸ Ἀναγνωσματάριον, τοῦτο « ἀνώτερον πάντων τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν χάριν . . . καὶ διὰ τὴν ἀρίστην ἐκλογὴν τῶν ποιημάτων, δι' ὧν ἀναπτύσσεται ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀναγινωσκόντων εὐγενὲς ὑπὲρ πατρίδος αἴσθημα καὶ καλαισθησία, τὰ πρῶτα καὶ μόνον δι' ἃ γράφεται πᾶν ἀναγνωστικὸν βιβλίον », κατὰ δὲ τὰ πᾶσι πρόχειρα προκείμενα πράγματα, ἀναδεικνύοντα αὐτὸ ὄργανον ἐπιτηδειότατον καὶ ἀσφαλέστατον ἐκχυδαϊσμοῦ καὶ ἀποβαρβαρώσεως τῶν τέκνων πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τῶν τέκνων τοῦ γραμματοδιδασκάλου μέχρι τῶν τέκνων τοῦ ἀνακτος.

Οἷα ὕβρις τῆς ποιήσεως! Οἷα ἀπειροκαλία! Οἷον αἰσχος ἐθνικόν! Ἡ ποίησις εἶνε ἐν τῶν κυριωτάτων μέσων, δι' ὧν τὸ σχολεῖον ἐπιδιώκει τὴν ἐξέγερσιν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ρύθμισιν τῆς ἐν τῷ βάρθι τῆς ψυχῆς ἀδρανοῦς κατακειμένης αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ. Σκοπὸς τῆς ποιήσεως εἶνε ἀπλῶς ἡ αἰσθητικὴ εὐφροσύνη· τὸ χαίρειν τουτέστιν ἐπὶ τοῖς καλοῖς καὶ ἄχθεσθαι ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς. Ὁ ἄμεσος σκοπὸς τῆς ποιήσεως, δὲν εἶνε, ὅπως τυχὸν δύνανται τινες νὰ πιστεύωσιν, ἡ καλλιέργεια τῆς γλώσσης, ἡ ἡ διδασκαλία ἠθικῶν ἀξιωμαμάτων ἡ ἡ ἐνίσχυσις καὶ κραταίωσις θρησκευτικῶν ἀρχῶν, πεποιθήσεων καὶ φρονημάτων, πολὺ δ' ὀλιγώτερον ὅπως πληρώσωσι τὰς σελίδας τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἀπορία ἄλλης παιδευτικῆς ὕλης. Ὁ ἄμεσος σκοπὸς αὐτῆς εἶνε, ὡς ἐλέχθη, ἡ «αἰσθητικὴ εὐφροσύνη», ἡ κατὰ τὴν γλῶσσαν τῆς ψυχολογίας, «τὸ εὐάρεστον αἰσθητικὸν συναίσθημα», ἔπονται δὲ τούτῳ κατ' ἀναπόδραστον ψυχολογικὴν ἀνάγκην πάντα τὰ ἄλλα.

Ἄλλ' ὅπως ἡ ψυχικὴ αὕτη διάθεσις «ἡ αἰσθητικὴ εὐφροσύνη», διὰ τῆς ποιήσεως ἐπιτευχθῆ, ἀνάγκη τὸ ποίημα νὰ εἶνε κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν τέλειον· διότι ποίημα ἢ κατὰ τὴν οὐσίαν πλημμελὲς ἢ κατὰ τὴν μορφήν ἀτελὲς οὐ μόνον εὐφροσύνην αἰσθητικὴν δὲν ἐγγενεῖται ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ πᾶν τούναντίον, ἀηδίαν, ἀνίαν καὶ ἀγανάκτησιν. Τούτων λοιπὸν ἔνεκα ἀνάγκη τὸ ποίημα καὶ πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ προκειμένου περὶ παιδῶν, δι' οὓς «τὸ ἄριστον εἶνε τὸ προσῆκον», εἶναι μέλλη νὰ εἶνε ἀντάξιον τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ τίτλου, εἶναι μέλλη νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἑαυτοῦ, καὶ νὰ ἔχῃ ποιᾶν τινὰ παιδευτικὴν δύναμιν, ἀνάγκη νὰ εἶνε κατὰ τὴν γλῶσσαν ἄχραντον, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ἐπίχαρι, κατὰ τὴν φράσιν ἀνθηρόν, κατὰ τὴν στιχουργίαν ἄψογον καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον ὄντως ποιητικόν.

Ὄντως δὲ ποιητικὸν εἶνε τὸ περιεχόμενον, ὅταν τοῦτο δὲν εἶνε φαντασιοπληξία τις ἢ εἰκαῖόν τι καὶ αὐθαίρετον καὶ ὅλως ἀτομικὸν ἐπιγέννημα ψυχῆς ἰδιορρυθμοῦ καὶ μελαγχολώσεως καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἔξεως παρεστραμμένης, ἀλλ' εἶνε ἡ ἀληθῆς ὄντότης, ἡ ὡς βᾶσις ἀπαρασάλευτος καὶ ἀμετάθετος ὑπὸ τὸν φαινόμενον καὶ ἀείποτε μεταβαλλόμενον πνευματικὸν τε καὶ φυσικὸν κόσμον ὑποτεταμένη, ἡ ἀληθῆς ὄντότης τῶν τοῦ κόσμου εἰλικρινῆς καὶ ἀκηλίδωτος, τέλειον ἀποκεκαθαρμένη ἀπὸ τῆς ἰλύος τοῦ κατὰ συμβεβηκός, τοῦ ἐπεισοδιώδους, τοῦ ἀτομικοῦ, τοῦ ἀτελοῦς, τῆς ἐπικαθιστάσεως ἐπ' αὐτῆς κατὰ

τὴν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ ἐμφάνειαν αὐτῆς. Ὄταν ἡ ποίησις ἀπεικονίζῃ τὸν φαινόμενον κόσμον, ὅπως ἔχει, ἀνάμικτον δηλ. μετὰ τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ ιδιοτήτων καὶ ἐλλείψεων καὶ ἀτελειῶν, τότε τὸ τοιοῦτον πνευματικὸν προϊόν δὲν εἶνε ποίησις, ἀλλ' ἀπλῆ στιχουργία, πόρρω τῆς ἀληθοῦς ποιήσεως ἀφισταμένη. Ὄταν δὲ πάλιν τῆς ποιήσεως χρῆσις γίνηται, ὅπως καταστῆ ἡ διδασκαλία τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν, πεποιθήσεων καὶ φρονημάτων εὐχερεστέρα δῆθεν καὶ ἀνυσιμωτέρα, τότε ἡ ποίησις καταβιβάζεται ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ θρόνου αὐτῆς καὶ μεταβάλλεται εἰς θεραπείαν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς, οὐδὲν τῶν αὐτῆς ιδίων εἰς τὴν ψυχὴν νὰ ἀπεργασθῆ δυναμένη.

Ἡ ποίησις, ἡ ἀνταξία τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς ἐπικλήσεως, δὲν ἀπεικονίζει τὸν φαινόμενον κόσμον, ὡς ἔχει, οὐδὲ εἶνε θεραπεία ἀπλῆ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Ἡ ποίησις, ἡ ἀνταξία τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς ἐπικλήσεως, ἀποχωρίζουσα ἀπὸ τοῦ ἀρχεγόνου πυρῆνος, ἀπὸ τῆς θεμελιώδους καὶ ἀμεταβλήτου ιδέας, τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέχνου τῶν Πάντων ἐν τοῖς βαθυτάτοις ἐκάστου τῶν ὄντων τοῦ φαινομένου καὶ αἰείποτε μεταβαλλομένου κόσμου κατατεθείσης, ἀποχωρίζουσα, λέγω, ἀπ' αὐτῆς πᾶν τὸ ἀτομικὸν καὶ ἐπεισοδιῶδες, πᾶν τὸ ἐφήμερον καὶ τὸ τυχαῖον, πᾶν τὸ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ἔξωθεν εἰς αὐτὴν ἐπεισεῦσαν, ἐξαίρει αὐτὴν καθαρὰν ὅλως καὶ ἀμιγῆ πάντη τοῦ τοιοῦτου γεηροῦ ρύπου· ταύτην δ' εἶτα τοιαύτην γενομένην περικομοῦσα διὰ τῶν καλλιπρεπεστάτων τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου χαρισμάτων, τῶν μεταφορῶν, τῶν εἰκόνων, τῶν παραβολῶν, τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ μέτρου προάγει αὐτὴν εἰς φῶς καὶ περιάγει αὐτὴν πρὸ τῆς συνειδήσεως τῶν ἀνθρώπων σεμνότατα μὲν καὶ μεγαλοπρεπέστατα ἐν κάλλει ἀποστίλβουσαν, εὐφραίνουσαν δὲ καὶ ἐνθουσιῶσαν καὶ διδάσκουσαν καὶ πολλαχῶς παιδεύουσαν τοὺς αὐτῇ ἐντυγχάνοντας.

Καὶ εὐφραίνουσι μὲν τὰ τοιαῦτα δημιουργήματα τῆς γνησίας ποιήσεως, πρῶτον διότι πᾶν τέλειον, μετὰ τῆς ψυχῆς εἰς ἐπικοινωνίαν τινὰ ἐρχόμενον, πέφυκε νὰ παράγῃ εὐφροσύνην αἰσθητικὴν βαθυτάτην. Τελειότης δ' ἐν τούτῳ εἶνε, ὅταν ἐν φράσει ἀνθηρᾷ καὶ ἐν γλώσση ἀχράντῳ ἕκαστον τῶν καθ' ἕκαστα τοῦ φαινομένου κόσμου, ἀποκαθαρθὲν ἀπὸ τῶν ἐμπεφυκυῶν αὐτῷ κηρῶν καὶ μετὰ τοῦ γενικοῦ καὶ καθολικοῦ καὶ ιδεώδους συνταυτισθὲν, διαυγὲς οὕτω καὶ σεμνὸν πρὸ τοῦ ψυχικοῦ ὄμματος ἐμφανισθῆ. Εὐφραίνει δεῦτερον,

διότι ὁ βαθύτατα ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ κατακείμενος ἅγιος πόθος τοῦ νὰ εἶνε ὁ φαινόμενος κόσμος ἀπηλλαγμένος τῶν ἐλλείψεων αὐτοῦ καὶ ἀποκεκαθαρμένος τῶν παντοδαπῶν κηρῶν αὐτοῦ, φαίνεται διὰ τῆς τοιαύτης ποιήσεως πραγματοποιούμενος. Εὐφραίνει τρίτον, διότι τὴν αἰδίου ἀλήθειαν τῶν ὄντων, τὸν πραγματικὸν πυρῆνα τοῦ κόσμου, τὸν πυκνότατα καὶ πνιγηρότατα ὑπὸ παμπόλλων ἐφημέρων στοιχείων καταπλακωθέντα καὶ ἐπισκοτισθέντα, ὃν πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἀμυδρῶς μὲν ὑπονοεῖ, ἀδυνατεῖ δὲ ἐν καθαροῖς διανοητικοῖς τύποις νὰ συλλάβῃ, ἐξαιρουσα ἢ ποίησις αὕτη, ἐμφανίζει πρὸ τοῦ φωτός τῆς συνειδήσεως πάντων ἐν χάριτι καὶ καλλονῇ ἀποστίλθοντα. Εὐφραίνει τέταρτον, διότι τὴν ψυχικὴν κίνησιν, ἣν ἕκαστος φύσει χαλεπῶς καὶ μόγις μετὰ βαρύτητος καὶ ἀτονίας πολλῆς κινεῖται, ὅπως συνδυάσῃ τὸ καθολικὸν καὶ ἰδεῶδες μετὰ τοῦ ἀτομικοῦ καὶ οὕτω συνηνωμένα καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει μετουσιωμένα ἀντιληφθῇ (τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ καὶ ἡ φύσις τοῦ καλοῦ), αἰσθάνεται ἕκαστος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ χειραγωγούμενος ἀπροσκοπτότερον καὶ τελειότερον γινομένην.

Ἐπειδὴ δηλ. πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις κοινῶς ὁ αὐτὸς φυσικὸς καὶ πνευματικὸς κόσμος πρὸ αὐτοῦ πρόκειται καὶ ἐπειδὴ πάντες οἱ ἄνθρωποι κατ' οὐσίαν τὴν αὐτὴν φύσιν ἔχουσι, διὰ τοῦτο πάντες ἔχουσιν ἀσθενῆ τινα ὑπόνοιαν καὶ ἀμυδρὰν τινα αἴσθησιν τῶν αὐτῶν πραγματικῶν καὶ ἀρχηγόνων πυρῆνων τῶν ὄντων, καὶ πάντες ἔχουσι πῶς τὴν τάσιν τὴν ποιητικὴν τοῦ διαβλέπειν μὲν καὶ συνεπινοεῖν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τὸ γενικόν, τοῦ κατασκεδάζειν δὲ τὸ γενικόν κατὰ τῶν καθ' ἕκαστα. Ὅθεν ἐάν ποτε ἀναφανῇ διάνοιά τις πέραν τοῦ κοινοῦ μέτρου ἀγγίνους καὶ πεφωτισμένη καὶ φιλόκαλος, δυναμένη ἐν καθαρωτάτοις διανοητικοῖς τύποις νὰ συλλάβῃ τὸ ἀμυδρῶς ὑπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων ὑπονοούμενον, ἐλευθέρως δὲ καὶ ἐρρώμένως νὰ διαπεράνῃ τὸ ὑπὸ πάντων ἀσθενῶς ἐν τῷ νῷ τελεσιουργούμενον, καὶ γλαφυρῶς καὶ ἐπιχαρίτως νὰ ἀπεικονίσῃ αὐτό, τότε πάντες χαίρουσιν ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν δημιουργημάτων τῶν τοιούτων φιλοκάλων καὶ ἀγγινουστάτων φύσεων, μάλιστα διότι ἕκαστος αἰσθάνεται ἐν τοῖς μυχιαιτάτοις αὐτοῦ ἀπλέτῳ φωτὶ καταλαμπόμενον τὸν τέως ἐν πολλῇ ἀμυδρότητι σαλευόμενον κόσμον, ὃν περ ἐκ τοῦ βίου τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀναγκαίως εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπεμάξατο. Οὗτος δὲ ἀκριβῶς εἶνε καὶ ὁ λόγος, οὗ ἕνεκα φαίνονται

τὰ τελειότατα δημιουργήματα τῆς ποιήσεως ὡς δυνάμενα ὑπὸ πάντων νὰ ποιηθῶσιν, διότι ἕκαστος ἀνευρίσκει ἑαυτὸν εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν ἐξόχων ποιητῶν σωματοποιουμένους, κοινῶς δὲ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἐμπεφυτευμένους, ἀρχηγόνους τῆς ἀνθρωπικῆς ψυχῆς πόθους.

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ γνησία ποίησις εὐφραίνει τὴν ψυχὴν ἕνεκα τῆς αἰσθήσεως καὶ κατανοήσεως τοῦ καλοῦ, λεληθότως συντελεῖ καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς τε ἐπιστημονικῆς μορφώσεως τοῦ νοῦ, καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἥθους τῶν φιλομαθούντων.

Καὶ εἰς μὲν τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως τοῦ νοῦ συντελεῖ ἡ ἐν τῇ καλῇ παιδείᾳ, διότι ἐθίζουσα τὸν νοῦν εἰς τὸ νὰ διαβλέπῃ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τὸ γενικὸν καὶ εἰς τὸ φαινόμενον τὴν ιδέαν, διευκολύνει σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἐπινόησιν καὶ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ τούτου τοῦ γενικοῦ ἐν τῇ καθαρᾷ αὐτοῦ καταστάσει. Ἄλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶνε τὸ τέλος τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως τοῦ νοῦ, κειμένης, ὡς γνωστόν, εἰς τὸν ἐν τῷ νῶ ἀποθησαυρισμὸν πολλῶν γενικῶν ἀρχῶν καὶ νόμων, εἰς ἓν ὅλον τέλειον ἑναρμονίως συνηνωμένων, ἀφ' ὧν πάντα τὰ καθ' ἕκαστον ἀπορρέουσι, καὶ πρὸς ἅ πάντα ταῦτα διαρκῶς τείνουσι καὶ ἀείποτε προστρέχουσι. Ἐθίζουσα δ' ἐπίσης ἡ ἀληθῆς ποίησις τὸν νοῦν, σπεύδοντα νὰ κατανοήσῃ τὸ δι' αὐτῆς προσφερόμενον, εἰς τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ἀκριβῶς τὰς αὐτὰς πνευματικὰς κινήσεις, αἵτινες ἐν τῷ νῶ τοῦ ποιητοῦ συνετελέσθησαν κατὰ τὴν ὥραν τῆς δημιουργίας τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ δημιουργήματος, τελειουργουμένου ἕκαστοτε διὰ τῆς συνενώσεως καὶ μετουσιώσεως τῆς ιδέας μετὰ τῆς ἀτομικῆς αὐτῆς ἐμφανείας, συγκρινομένων τῶν οὐσιωδῶν καὶ ἀποκρινομένων τῶν κατὰ συμβεβηκός, προοδοποιεῖ πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν τοῦ νοῦ, συνισταμένην εἰς τε τὴν σύγκρισιν τῶν ὁμοειδῶν καὶ τὴν διάκρισιν τῶν ἑτεροειδῶν καὶ εἰς τὴν παλινδρομικὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου καὶ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα κίνησιν.

Προάγει δὲ ἡ ἐν τῷ καλῷ παιδείᾳ καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν οὕτως παιδευομένων, διότι ὑπόχρεως ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς ἡ ποίησις νὰ διεισδύῃ εἰς τὸν ἀρχέγονον πυρῆνα τοῦ φαινομένου κόσμου, εἰς τὴν κοσμογονικὴν καὶ δημιουργικὴν ἀλήθειαν τῶν ὄντων, τὴν ἀείποτε τὴν αὐτὴν παραμένουσαν, τὴν οὐδέποτε μεταβολλομένην, τὴν οὐδέποτε ὑπὸ τῶν κοσμικῶν ἀτελειῶν

διαφθειρομένην, κατ' αναπόδραστον ανάγκην ἀντέχεται τοῦ Ἀγαθοῦ, ὅπερ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου εἶνε ἡ ἀμετάστατος καὶ ἀμετάθετος βᾶσις, ἐφ' ἧς ἐδράζεται σύμπασα ἡ δημιουργία. Καταδεικνύουσα δὲ προσέτι ὁσημέραι φωτεινότερον τὴν ἀληθῆ ὑπόστασιν τοῦ κόσμου, κατορθοῖ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐνσκιρρώσῃ εἰς τὸν νοῦν τῶν φιλομαθούτων καὶ λαμπρὸν καὶ ἀπαρασάλευτον ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν νὰ τηρῇ ἅμα μὲν ἐν ὅλον καὶ τέλειον σύστημα τῶν παντοδαπῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐκφάνσεων τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ τοῦ Ἀληθοῦς, ἅμα δὲ ἐδραΐαν τὴν πεποιθήσιν ὅτι τὴν πραγματικὴν ταύτην τοῦ φαινομένου κόσμου ὑπόστασιν οὐδὲν τῶν πολεμίων αὐτῇ κοσμικῶν στοιχείων δύναται νὰ ἀφανίσῃ, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου τῶν ἀγριωτάτων πολέμων τῶν παντοδαπῶν ἐκφάνσεων τοῦ κακοῦ, καὶ διὰ μέσου τῆς πνιγηροτάτης σωρείας τῶν πολυπληθῶν ἀτελειῶν, ἃς παρουσιάζει ὁ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκτυλισσόμενος κόσμος, τὸ αἰείποτε κυριαρχοῦν, τὸ πανίσχυρον, τὸ οὐδέποτε ἀφανιζόμενον, ἀλλ' αἰείποτε θριαμβευτικῶς ἐκ τῆς πολυλόχλου ταύτης καὶ θορυβώδους συρράξεως τῶν ἐφημέρων κοσμικῶν στοιχείων ἀνακύπτει εἶνε τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ἀγαθόν.

Ἡ νοηθεῖσα δὲ καὶ αἰσθητῇ οὔτω γενομένη ἰσχὺς αὕτη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἔρωτα μὲν δεινὸν πρὸς αὐτὰ καὶ ὄρμην ἀνεπίσχετον πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν ἐν τῇ ψυχῇ ἐντίκτουσα, βδελυγμίαν δὲ καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ αἰείποτε τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ νικηφόρον αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐμφάνειαν ἀνακόπτει κακὸν ἐπεξεγείρουσα, ἀπεργάζεται τὴν ἀνευ ἐξαναγκασμοῦ τινος, ἐκουσίαν δ' ὅλως καθυπαγωγὴν τῆς βουλήσεως τοῦ οὔτως παιδευθέντος πρὸς τὴν βᾶσιν ταύτην τοῦ Παντός. Οὔτω δέ, μετουσιουμένης τῆς οὐσιώδους ὑποστάσεως ἐκάστου μετὰ τῆς ἀληθοῦς οὐσίας τοῦ Παντός συντελεῖται ἡ τελεία ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξις, ἧτις οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡ μετὰ τὴν τελείαν ἐπίγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ πλήρης συγχώνευσις καὶ τελεία μετουσίωσις τῆς οὐσιώδους ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς οὐσίας ταύτης τοῦ Παντός, ἣν ὁ Ἀριστοτέλης ὡς βᾶσιν τῆς δημιουργίας αὐτοῦ ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι ἠυδόκησεν ὑπ' αὐτὴν νὰ κατατείνῃ.

Τοιαύτην δυνάμιν παιδευτικὴν ἔχουσα ἡ γνησίᾳ ποίησις ἀνέκαθεν ἐθεωρήθη, καὶ δικαίως, ὑπὸ πάντων τῶν λαῶν ὡς κράτιστον παιδευτικὸν μέσον, δυνάμενον νὰ παιδεύσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀμέσως μὲν ἐν τῷ καλῷ, ἐμμέσως δὲ ἐν τῷ ἀληθεῖ καὶ τῷ ἀγαθῷ καὶ νὰ ἐξασφα-

λίση αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ταπεινῆς ἀντιλήψεως τοῦ φαινομένου κόσμου, ἀπὸ τῶν ἐφημέρων βιωτικῶν σκοπῶν, ἀπὸ τῆς χυδαιότητος καὶ τῆς μικροψυχίας καὶ μικροπραγμοσύνης, τῶν καταλυμαινομένων καὶ ἐκφραυλιζόντων τὸν ἀνθρώπινον βίον.

Ἄλλὰ ταῦτα πάντα μόνον ἢ γνησία ποίησις δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ, ἥτις — ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν — μὴ οὔσα ἀπλῆ ἀντιγραφή τοῦ φαινομένου κόσμου, οὔδὲ θεράπαινα τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας, μὴ οὔσα σωματοποιήσις καὶ ἔκφρασις ἰδιορρύθμων καὶ ἀτομικῶν διαθέσεων οὔδὲ παραχάραξις τῆς ἀληθοῦς ὄντότητος τῶν τοῦ κόσμου, ἀπεικονίζει ἐν γλώσῃ ἀχράντῳ καὶ ἐν λόγῳ ἐπιχαρίτως κεκοσμημένῳ καὶ ἐν στιχουργίᾳ ἀμέμπτῳ μόνον αὐτὴν τὴν εἰς τὸ βάθος τοῦ φαινομένου κόσμου κατακειμένην θεμελιώδη ιδέα, τὴν ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ εἰς αὐτὸν κατατεθεῖσαν, ἥτις εἰς φῶς ἐξάγει ἀχραντον καὶ ἀμίαντον τὸν ἀρχέγονον πυρῆνα, τὸν πολλαχῶς ὑπὸ πολλῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἀνακραθέντα καὶ οἰκτρῶς τούτου ἕνεκα παραμορφωθέντα. Πᾶν ὅθεν ποίημα μὴ ὄν φύσημα ψυχῆς γνησίως ποιητικῆς εἶνε ἥκιστα ἐπιτήδειον πρὸς παιδείαν, καὶ μάλιστα ἀνθρώπων νέων· διότι καὶ ἀπειροκαλίας πληροῖ τὴν ψυχὴν αὐτῶν καὶ πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν οὐδαμῶς συντελεῖ, καὶ κιβδηλείας ἠθικῆς τε καὶ θρησκευτικῆς παραίτιον γίνεται. Συμφέρει δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὸ καθόλου ἔργον τῆς ἀνθρωπικῆς παιδείσεως νὰ μείνῃ ὁ παιδευόμενος τέλει ἀγευστος τῶν τοιούτων ποιητικῶν ἐξαμβλωμάτων. Εἶνε δὲ περιττὸν νὰ προστεθῇ ὅτι ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῆς ποιήσεως εἶνε ἢ εὐφροσύνη ἢ αἰσθητικὴ, αὕτη δὲ ἐπιτυγχάνεται μόνον, ὅταν εἶνε δυνατὴ μὲν πως ἀλλ' ὄχι καὶ τέλει ἀκοπος ἢ κατανόησις, διὰ τοῦτο ἐπάναγκες καθίσταται αὕτη νὰ προσαρμόζηται ἐκάστοτε κατὰ τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μορφήν αὐτῆς πρὸς τὴν ἐκάστοτε βαθμίδα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, ἐν ἣ διατελεῖ ὁ αὐτῆ ἐντυγχάνων 1).

1) Περὶ τῶν ἐνταῦθα ἐκτεθέντων ἐπιθι Πλάτωνος Ἰππίαν μείζον. σελ. 281 μέχρι τέλους. — Συμπόσιον, ἰδίως ἀπὸ σελ. 201-212 B. — Ἴωνα 530 μέχρι τέλους 542 B. — Πλωτῖνον περὶ τοῦ καλοῦ καὶ Πρόκλον περὶ ἐνώσεως καὶ κάλλους, ἔκδ. Creuzer, σελ. 2-126, ἔτ. 1814. — Μάξιμον τὸν Τύριον 10, 7.37, 3. — Λογγῖνον περὶ ὕψους. — Lessing Hamburgische Dramaturgie καὶ Laokoon. — Schiller, Aesthetische Briefe καὶ Ueber den Grund des Vergungens an tragischen Gegenständen. — Lotze, Geschichte der Aesthetik in Deutschland, 1868 καὶ ἰδίως ἀπὸ σελ. 619 μέχρι τέλους. — Τὰ ἄρθρα τοῦ Deihardt, τοῦ Palmer καὶ τοῦ Lechler: Aesthetische

Κατὰ ταῦτα κρινόμενα τὰ ἐν τοῖς ἐστεμμένοις ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις ἀναγεγραμμένα ποιήματα φαίνονται ἄξια τῆς θέσεως, ἣν κατέχουσιν, ἐκ μὲν τῶν 12 τῶν ἐν τῷ Ἀλφαβηταρίῳ μόνον ὅσα ὁ ἐστεμμένος οὗτος κύριος μετέφερεν ἐξ ἄλλων ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ὅσα δὲ αὐτὸς ἰδίᾳ αἰρέσει ἀνέγραψε κάκιστα καὶ τινα καὶ παγκάκιστα. Τοιαῦτα δὲ εἶνε· «Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ» Εἰς τὴν Κυριακὴν» «Πρὸ τῆς προσευχῆς» καὶ «Ὁ γάτος». Ἐκ δὲ τῶν 41 ποιημάτων ὅσα ἀλογίστως καὶ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε ἐξεχύθησαν εἰς τὸ ἐστεμμένον τοῦτο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους Ἀναγνωσματάριον τῆς Δ' τάξεως μόνον ἐπτὰ (!) ἐπαξίως κατέχουσι τὴν θέσιν ταύτην: «Ἡ ἀνάμνησις τῆς πατρίδος» (σελ. 11) «ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (δημῶδες, σελ. 167), «ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη» (δημῶδες, σ. 20), «Ὁ Μαυροδῆμος» (δημῶδες, σελ. 21), «Ἡ διαθήκη τοῦ κλέφτου» (δημῶδες, σελ. 174), «Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καρυοφύλλι του» (σελ. 175) καὶ «Ἡ προσευχὴ τοῦ Διάκου» (σελ. 188), τὰ δὲ λοιπὰ εἴτε δὲν ἔχουσι τὸν τόπον αὐτῶν ἐδῶ, ὡς π. χ. πάντα τὰ ἄνω μνημονευθέντα, ἅτινα ἀπλῶς ἐξεκόπησαν ἐξ ἄλλων ἀναγνωστικῶν βιβλίων, διὰ μικροτέρας τάξεις προωρισμένων καὶ ἀλογίστως προσεκολλήθησαν ἐνταῦθα, εἴτε οὐδαμοῦ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἔχουσι τόπον, ὡς πολὺ ὑπολείπόμενα τοῦ ἄνω καταγραφέντος μέτρου, τοῦλάχιστον κατ' ἐκείνους, οἵτινες τοῦτο ὑπολαμβάνουσιν ὡς τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ ἀκριβὲς μέτρον, δι' οὐ πρέπει νὰ καταμετρῶνται τὰ ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις τῶν μικρῶν παιδῶν ἀναγραφόμενα ἐκάστοτε ποιήματα.

Καὶ νῦν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς πονηρίας. Ὅμιλοῦσιν οἱ γεννάδαι περὶ ξηρότητος τῶν πραγματογραφῶν καὶ τῶν περιγραφῶν τῶν πρὸς κα-

Bildung,—Aesthetische Bildung in der Volksschule,—Poesie ἐν τῇ Encyclopädie des gesammten Erziehungs=und Unterrichtswesens v. Schmid.—Τὰς μονογραφίας: «Verhältniss des platonischen Gottes zur Idee des Guten» v. Karl Stumpf, Halle, 1869.—«Die aesthetische Elemente in der platonischen Philosophie» v. Karl Justi, Marburg, 1860.—«Die Idee des Schönen in der platonischen Philosophie» v. Th. Sträter, Bonn, 1861.—«Platon und die Poesie», v. Joseph Reber, München 1864.—«Die Kunstlehre des Aristoteles» v. Dr. A. Döring, Jena 1876, ἰδίως ἀπὸ σελ. 202 κα' ἐξ.—«Die Lehre von Schönen bei Plotin» v. Emil Brenning, Göttingen, 1864.

ταδίκην προωρισμένων ἀναγνωστικῶν βιβλίων! Σεμνοπροσωποῦντες δὲ καὶ πλάττοντες τὸ στόμα λέγουσι περὶ αὐτῶν 1). « Αἱ τοιαῦται δὲ περιγραφαὶ δὲν πρέπει οὔτε ἰσχναὶ οὔτε πλατύτεραι τοῦ δέοντος νὰ εἶνε, διότι ὁ πλατυασμὸς 2), ἡ ἄσκοπος ματαιολεσχία 3), ἡ ἐξηκριβωμένη καὶ μικροχαρῆς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον περιγραφῇ εἶνε ἀντικρυς παρανόησις τοῦ ὠφελίμου λίαν βλαβερὰ. Καὶ δικαίως οἱ νῦν παιδαγωγικοὶ σκώπτουσι τὴν ὑπὸ τοῦ Μαθθία Βάγνερ ἐν τῷ Ἐναγνωσματαρίῳ αὐτοῦ γενομένην ἀνιαροτάτην περιγραφὴν τοῦ ὑπογαστρίου καὶ τῆς παντούφλας. Πρέπει λοιπὸν καὶ ὅλον μὲν τὸ περιεχόμενον τοῦ Ἐναγνωσματαρίου, μάλιστα δὲ αἱ περιγραφαὶ νὰ εἶνε σύντομοι πολὺ τὸ χάρειν καὶ ἐπαγωγὸν ἔχουσαι· διότι ἐκ τοῦ ἀτερπούς, ἐκ τῆς ὀχληρίας τῶν τοιούτων βιβλίων, ἄτινα πρῶτα μετὰ χειρὸς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτῶντες οἱ παῖδες λαμβάνουσι, ἐγγεννᾶται ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν πλήξις καὶ ἀηδία καὶ ἐκ τούτων μῖσος πρὸς πᾶν ἀνάγνωσμα». Καὶ ἀλλαχοῦ (σελ. 386). « Ὁ πλατὺς περὶ ἵππου ἢ ῥόδου ἐν ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ λόγος δὲν διδάσκει, δὲν τέρπει καὶ γίγνεται προσκορῆς καταπονῶν διὰ λεπτεπιλέπτων περιγραφῶν καὶ κατατήκων τὰς ἀπαλὰς τῶν παίδων διανοίας, οὐδὲν δ' ὠφελῶν, διότι ἡ μακρὰ περὶ τὰ ἐπουσιώδη διατριβὴ ἀφανίζει τὰ καίρια καὶ μαθήσεως ἄξια» 4).

1) Ἐκθεσις κριτῶν σελ. 25.

2) Ἡ λέξις ἀνυπάρκτος, ἐξαχθεῖσα ἐκ τοῦ ἐπίσης ἀνυπάρκτου ῥήματος « πλατυάζω»! Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα γνωρίζει τὴν λέξιν « πλατυασμὸς» μόνον, τὴν λέξιν « πλατυασμὸς» δὲν τὴν γνωρίζει—Τίμων ὁ σιλλογράφος, ἀπ. 65: « ἐν δὲ πλατυασμὸς πουλυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο». (Σιλλογράφων ἔκδ. Wachsmuth, ἔτ. 1885, σελ. 186. Fragmenta Philosoph. Graec. ἔκδ. Mullach, τόμ. 1, σελ. 94, στίχ. 119, Ἀθηναῖος ἐν Δειπνοσοφισταῖς 13, 610 Β. Πρὸβλ. καὶ Bergk, Poetae Lyrici Graeci, τόμ. 2, σελ. 257 ἐν τῇ περὶ Ἴκπωνος ὑποσελ. σημ.

3) Μόνον « ἀδολεσχία» ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ « ματαιολεσχία» δὲν ὑπάρχει. « Ματαιολογία» εἶνε Ἑλληνικὸν « ματαιολεσχία» εἶνε ἰδιωτικόν.

4) Οἷα σύγχυσις καὶ ἄγνοια πραγμάτων στοιχειωδεδεστάτων! Ὁμιλοῦσιν οἱ κ. κ. κριταὶ περὶ περιγραφῶν « πλατυτέρων τοῦ δέοντος», χωρὶς νὰ ὀρίσωσιν (ἀφοῦ αὐτοὶ γνωρίζουσιν ἀκριβῶς τὸ ἐν τούτῳ πρέπον καὶ ἀρμόζον) τίνα εἶνε τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, ἵνα μάθωσι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἵνα φανῇ ὁ δισχυρισμὸς αὐτῶν οὗτος ἔχων ποιάν τινα ἐπίφασιν ἐπιστημονικότητος.—Ἐπειτα δὲν ὀρίζουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ « πλατυτέρου» ἀκριβῶς.—Τί ἐννοοῦσι πλατύτερον λέγοντες; Ἐννοοῦσι τὰ ἐκτεταμένα, τὰ διὰ πολλῶν λέξεων, τὰ διὰ πολλῶν στίχων βαίοντα, τὰ καταλαμβάνοντα πολλὰς σελίδας ἢ τὰ ληρώδη καὶ κενὰ περιεχομένου βασιόλογήματα.—Ἐπειτα, ἐνῶ δὲν ὀρίζουσι τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως « πλατύτερον» φαίνονται ταυτίζοντες αὐτὴν μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ληρώδους.—Ἐπειτα « πλατυασμὸς, ματαιολογία καὶ ἐξη-

Ταῦτα περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μεθοδικῆς ἀναφανέντων δύ-

κριβωμένη καὶ μικροχαρῆς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον περιγραφῇ » ταῦτιζονται καὶ ταῦτισθέντα συλλήβδην θεωροῦνται ὡς κατακριτέα καὶ φευκτέα.—Ἐπειτα συγγέουσι πάντα ταῦτα μὲ τὴν οὐδενίαν καὶ εὐτέλειαν τῶν ἐκτιθεμένων ἀντικειμένων καὶ τὴν μακροχρόνιον περὶ αὐτὰ ἐνασχόλησιν.—Ἐπειτα συγγέουσι πάντα ταῦτα μὲ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωσματορρίων καὶ τῶν περιγραφῶν καὶ ἀποφαίνονται ἄγαν ἀπαιδευτῶς: « πρέπει καὶ ὅλον μὲν τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀναγνωσματορρίου, μάλιστα δὲ αἱ περιγραφαὶ νὰ εἶνε σύντομοι », ἐξ οὗ ἀριδῆλως καταφαίνεται ὅτι τοῦ ἐν ταῖς διηγήσεσι καὶ ταῖς περιγραφαῖς συντόμου οὐδεμίαν ἔνοιαν ἔχουσι καὶ ὅτι σύντομον θεωροῦσι καὶ καλοῦσι τὸ ἐξ ὀλιγίστων λέξεων ἢ ἐξ ὀλιγίστων στίχων συγκείμενον, ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ.—Ἐπειτα φαίνονται πιστεύοντες ὅτι « τὸ ἐπαγαγωγόν » καὶ τὸ « χάριεν » εἶνε ἰδιότητες μόνον τοῦ συντόμου (ὀλιγοστίχου), ἐνῶ τοῦ μὴ συντόμου (πολυστίχου καὶ πολυσελίδου) ἰδιότητες εἶνε « τὸ ἀτερπέες καὶ ἡ ὀχληρία ».—Ἐπειτα φαίνονται πιστεύοντες ὅτι τὰ σύντομα (ὀλιγοστίχα) φύσει — μόνον δηλ. διότι εἶνε σύντομα — ἔχουσι τὴν δύναμιν « νὰ διδάσκωσι καὶ νὰ τέρπωσι », τὰ δὲ μὴ σύντομα (τὰ πολυστίχα καὶ πολυσελίδια) φύσει — μόνον δηλ. διότι εἶνε μὴ σύντομα — δὲν διδάσκουσι, δὲν τέρπουσιν ἀλλὰ « καταπονοῦσιν, ἐνοχλοῦσι, κατατήκουσι τὰς ἀπαλὰς τῶν παιδῶν διανοίας καὶ βλάπτουσιν αὐτούς, διότι ἡ μακρὰ περὶ τὰ ἐπουσιώδη (τὰ μὴ σύντομα) διατριβὴ ἀφανίζει τὰ καίρια καὶ μαθήσεως ἀξία ». Δηλ. ἐπειδὴ τὰ παιδάρια θὰ ἀσχολῶνται μὲ τὰ μὴ σύντομα — ἄτινα ἀναγκαίως εἶνε καὶ ἐπουσιώδη — δὲν θὰ ἔχωσι καιρὸν νὰ μανθάνωσι τὰ καίρια καὶ τὰ μαθήσεως ἀξία, ἄτινα φύσει εἶνε πάντα τὰ σύντομα!—

Πόσον ἀναγκαία εἶνε ἡ μελέτη τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων! Πανταχοῦ σοφία, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ζητημάτων ὀρθογνωμοσύνη! Περὶ τῆς συντομίας ταύτης ἀπειρα καὶ ὀρθότατα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέχθησαν, ἄτινα, πιστεύω, μόνον οἱ παρ' ἡμῶν κριταὶ ἀγνοοῦσι. Λέγει ὁ Πλάτων (Νόμοι 722 Α): Τὸ μὲν οὖν περὶ πολλῶν ἢ ὀλίγων γραμμάτων ποιήσασθαι τὸν λόγον λίσαν εὐνηθεσ. Τὰ γὰρ οἶμαι βέλτιστα, ἀλλ' οὐ τὰ βραχύτατα οὐδὲ τὰ μήκη τιμητέον.— Λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Ῥητορικὴ 1416, 6, 30): Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησιν φασὶ δεῖν εἶναι ταχέαν. Καίπερ ὡσπερ ὁ τῶ μάττοντι ἐρομένῳ πότερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξην, τί δ' ἔφη, εὐ ἀδύνατον; Καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως . . . οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ εὐ ἢ τὸ ταχὺ ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα.— Λέγει ὁ Πλάτων (Νόμ. 887 Β): Ἄλλ', ὧ ξένε, πολλάκις μὲν . . . εἰρήκαμεν, ὡς οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μῆκος· οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς, τὸ λεγόμενον, ἐπείγων διώκει· γελοῖον δὲ καὶ φαῦλον τὸ πρὸ τῶν βελτίστων τὰ βραχύτερα αἰρουμένους φαίνεσθαι. — καὶ ἐν Θεαιτήτῳ 172 C: Καὶ διὰ μακρῶν ἢ βραχέων μέλει οὐδὲν λέγειν, ἂν μόνον τύχωσι τοῦ ὄντος.— Λέγει ὁ Ἀρριανὸς (Ἐπικτήτου διατριβαὶ 1, 12, 26): Λόγου γὰρ μέγεθος οὐ μήκει οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασι. — Λέγει ὁ Λογγῖνος (Τέχνη Ῥητορικὴ, Walz, Rhet. Graec. τόμ. 9, σελ. 556. ἔκδ. Spengel, τ. 1, μέρ. 2, σελ. 185): Περὶ διηγήσεως λεκτέον, ὅτι καὶ διὰ πλειόνων καὶ δι' ἐλαχίστων εἴποις ἂν τὴν δηλώσιν τῶν πραγμάτων, ἂν μὲν ἦ πολλὰ πράγματα, διὰ πολλῶν, ἂν δὲ ὀλίγα, δι' ἐλαχίστων.— Λέγει ὁ Γαληνός (περὶ τῶν καθ' Ἴπποκράτην καὶ Πλάτωνα δογμάτων, ἔκδ. Kuhn, τόμ. 5, σελ. 673. ἔκδ. Ivan Müller, σελ. 676): Ὅσον γὰρ ἂν τις ἀκριδέστερόν τε καὶ λεπτομερέστερον ἠντινοῦν φύσιν πραγμάτων ἐξεργάζηται, τοσοῦτω πλειόνων ὀνομάτων αὐτῷ γίνεται χρεια.— Λέγει δὲ καὶ τὸ

νάνται πρόσφυεστερον νὰ λεχθῶσιν ἢ περὶ τῶν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων κ. κριτῶν ἐστεμμένων βιβλιαρίων τοῦ κ. Βρατσάνου καὶ τοῦ κ. Κουρτίδου. Ἀπόδειξις δέ· Ἐν οὐδενὶ τῶν ἀπὸ καταβολῆς τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἐγράφη ποτὲ ὅ,τι ἐν τοῖς ἐστεμμένοις τούτοις βιβλίοις φέρεται γεγραμμένον. Εἰσὶ δὲ ταῦτα τοιαῦτά τινα: « Ὁ τυρὸς κατασκευάζεται ἀπὸ γάλα· διὰ νὰ κατασκευάσωμεν τὸν τυρόν, βράζομεν

ἀθάνατον τοῦτο ὁ Φιλῆμων (ἀδηλ. δραμ. ἀπ. 97, Koock, τόμ. 2, σελ. 508), ὅπερ καὶ πᾶς δυνάμενος ὁπωσοῦν νὰ λογιευθῆ καὶ μόνος δύναται νὰ σκεφθῆ: Τὸν μὴ λέγοντα τῶν δεόντων μηδὲ ἐν | μακρὸν νόμιζε, κἄν δὲ εἶπη συλλαβάς, | τὸν δὲ εὖ λέγοντα μὴ νόμιζε εἶναι μακρὸν, | μηδ' ἂν σφόδρα εἶπη πολλὰ καὶ πολὺν χρόνον. | τεκμηριον δὲ τοῦδε τὸν "Ὀμηρον λαβέ· | οὗτος γὰρ ἡμῖν μυριάδας ἐπῶν γράφει, | ἀλλ' οὐδὲ εἰς "Ὀμηρον εἶρηκε μακρὸν | — Λέγει ὁ Πλάτων (Φαῖδρος 274 Α): "Ὡστε εἰ μακρὰ ἡ περίοδος, μὴ θαυμάσης· μεγάλων γὰρ ἔνεκα περὶτέον, οὐχ ὡς σὺ δοκεῖς» — Ἐτι φιλοδοφοῦσι μὲν περὶ τῆς οὐσίας τῆς συντομίας ταύτης ὁ Πλάτων ἐν τῷ Πολιτικῷ 283 C - 286 D. — καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, περὶ Ποιητικῆς 1451, α, 5. — καὶ ἐν τῇ Ῥητορικῇ 1363, 6, 9. — Δίδουσι δὲ τὸν ὀρισμὸν αὐτῆς ὁ Θέων ἐν τῷ 4 προγυμνάσματι αὐτοῦ, (ἐκδ. Walz, τόμ. 1, σελ. 189. ἐκδ. Spengel, τόμ. 2, σελ. 83), ὁ Τρύφων περὶ τρόπων η' (ἐκδ. Walz, τόμ. 8, σελ. 752. ἐκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 202). — Καταδεικνύουσι δὲ τὴν ἀξίαν αὐτῆς ὁ Θεόγνις (στιχ. 401), ὁ Κορνοῦτος, Τέχνη Ῥητορικῆ § 102, (ἐκδ. Spengel, τ. 1, μέρ. 2, σελ. 370), Ἀρώνυμος περὶ σχημάτων, (ἐκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 660. ἐκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 152), ὁ Λουκιανός, πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, κ. 54. — Καθορίζουσι δὲ τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ διηγήσει ὁ Θέων ἐν Προγυμνάσμ. 4, ἐνθ. ἀνωτ. ὁ Ροῦφος ἐν τέχνῃ Ῥητορικῇ, (Spengel τ. 1, μέρ. 2, σελ. 402), ὁ Ἀφθόνιος ἐν Προγυμνάσμ. 2, (Walz, τ. 1, σελ. 61. Spengel, τ. 2, σελ. 22), ὁ Κορνοῦτος, ἔ. ἀ. κεφ. 63-78 (ἐκδ. Spengel, τ. 1, μ. 2, σελ. 365), Νικόλαος ὁ Σοφιστής ἐν τοῖς Προγυμνάσμασι αὐτοῦ κεφ. 2, (ἐκδ. Spengel τόμ. 3, σελ. 457). — Καταδεικνύουσι δὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ λόγου, ἐν οἷς ἐμφιλοχωρεῖ ἡ συντομία καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν αὕτη συντελεῖται ὁ Ἀριστοτέλης, Ῥητορικῇ 1407, 6, 28. Ποιητικῇ 1455, 6, 14, ὁ Κορνοῦτος ἐνθ. ἀν. § 64, ὁ Θέων, Προγυμνάσματα ἐνθ. ἀν. ὁ Ἀριστείδης, τεχνῶν Ῥητορικῶν Α' ια' (ἐκδ. Walz, τόμ. 3, σελ. 394. ἐκδ. Spengel, τόμ. 2, σελ. 500). — Καταδεικνύουσι τὸ βλαβερὸν αὐτῆς ἐν ὀχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς ἀρετὰς τῆς διηγήσεως καὶ ἰδίως τῆς σαφηνείας ὁ Ἀριστοτέλης, Ῥητορικῇ 1414 α, 23. Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Τέχνη Ῥητορικῆ 10, 4 καὶ 14. Ὁ αὐτὸς πρὸς Γν. Πομπήϊον ἐπιστολή, κ. 3 καὶ περὶ τῆς λεκτικῆς τοῦ Δημοσθένους δεινότητος, κεφ. 58. Νικόλαος ὁ Σοφιστής ἐνθ. ἀν. Προγυμνάσματα κ. 2. Ἀναξιμένης, τέχνη Ῥητορικῆ, κεφ. 30 (ἐκδ. Spengel, τόμ. 1, μ. 2, σελ. 72) Θέων, προγυμνάσματα 4, (Walz, τόμ. 1, σελ. 190. Spengel, τόμ. 2, σελ. 84). Volkmann, Hermagoras, 1865, σελ. 50-51. — Ὁρίζουσι τὸν τρόπον καθ' ὃν πλατύνεται ἡ διήγησις ὁ Ἐρμογένης περὶ εὐρέσεως τόμος 6' 7, (Walz, τόμ. 3, σελ. 91-92. Spengel, τόμ. 2, σελ. 197 καὶ ἐξ.). — Τί πληθος! Μόνον οἱ παρ' ἡμῖν κ. κριταί, οἱ ἀποζῶντες ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, οὐδὲν τούτων ἀνέγνωσάν ποτε, καὶ διὰ τοῦτο φλυαροῦσι περὶ τῆς ἐν τοῖς λόγοις συντομίας ὡς τινες ἐν τῇ ἀγορᾷ τραφέντες καὶ ἐν τοῖς καπηλείοις τὴν δίαιταν ποιούμενοι ἀποχειροβίωτοι.

τὸ γάλα. Εἰς τὸ βρασμένον γάλα χύνομεν πυτίαν διαλελυμένην εἰς τὸ γάλα. Τὸ γάλα ἅμα πήξη βάλλομεν ἐντὸς μαλλίνου σάκκου, ἢ ἐντὸς κοφινίων — Τὸ ἄροτρον ἔχει εἰς τὸ ἄκρον ἐν σιδηροῦν ἐργαλεῖον. Τὸ σιδηροῦν αὐτὸ ἐργαλεῖον λέγεται ὑνίον. Τὸ ὑνίον χώνεται εἰς τὴν γῆν καὶ σχίζει αὐτήν. Τὸ ὑνίον εἶνε ὄξυ ἐργαλεῖον. Μέρος τοῦ ἀρότρου εἶνε τὸ ὑνίον, τὰ παρώτια, τὸ τιμόνιον, ἡ ἄλυσις καὶ ὁ κρίκος» κτλ. κτλ. 1). Καὶ πάλιν: «Ἡ μύτη λέγεται καὶ ρίς. Ἡ ρίς εἶνε μακρὰ . . . τὸ κάτω μέρος τῆς ρίνος λέγονται ῥώθωνες . . . Διὰ τῆς ρίνος ἀναπνέομεν καὶ ὀσφραϊνόμεθα. Ἀπὸ τὴν ρίνα ἐξέρχεται ἡ μύξα. Πρέπει νὰ καθαρίζωμεν τὴν ρίνα μὲ τὸ ρινόμακτρον» 2).

Τοιαῦτά τινα εἶνε τὰ εὖοσμα ἄνθη, δι' ὧν αἱ ἄβραι χεῖρες τῶν ἡμετέρων κριτῶν ἐπλεξαν τὸν ἕνα στέφανον 3).

Νῦν ἴδωμεν καὶ τὰ ἄνθη δι' ὧν αἱ αὐταὶ ἄβραι χεῖρες ἐπλεξαν τὸν ἕτερον στέφανον. Ἀκούσατε: «Ὁ καρπὸς τῆς καστανέας συνίσταται ἐκ δύο μέχρι τριῶν, σπανίως περισσοτέρων σπερμάτων, τὰ ὅποια ἔχουσι σχῆμα ὠοειδές ὄξυπόρφυρον εἰς τὸ ἐν ἄκρον καὶ πεπιεσμένον εἰς τὸ μέσον, ἐγκλείονται δ' ἐντὸς θήκης, ἣτις ὡς ἐκ τῶν ἀκανθῶν

1) Ἐστεμμένου Ἀλφαβηταρίου σ. 100, ἀριθμ. 34. σελ. 82, ἀριθμ. 6.— Ἀνυπέροβλητον παράδειγμα ξηρᾶς συνθέσεως καὶ εὐκαταφρονητοῦ.— Δημήτριος περὶ ἔρμηνείας 4. (Walz, τόμ. 9, σελ. 11. Spengel τόμ. 3, σελ. 260): Δεῖ δὲ οὔτε πάνυ μακρὰ ποιεῖν τὰ κῶλα, ἐπεὶ τοι γίνεται ἄμετρος ἡ σύνθεσις ἢ δυσπαρακολούθητος. . . . οὔτε δὲ τὸ μῆκος τῶν κῶλων πρέπον τοῖς λόγοις διὰ τὴν ἀμετρίαν, οὔτε ἡ μικρότης, ἐπεὶ τοι γίνοιτ' ἂν ἡ λεγομένη ξηρὰ σύνθεσις, οἷον ἡ τοιάδε· ὁ βίος βραχύς, ἡ τέχνη μακρὰ, ὁ καιρὸς ὄξύς. Κατακεκομμένη γὰρ ἔοικεν ἡ σύνθεσις καὶ κεκερματισμένη, καὶ εὐκαταφρόνητος διὰ τὰ σμικρὰ σύμπαντα ἔχειν. Αὐτόθ. 236 (Walz, 9, 100. Spengel 3, 236): Παράκειται δὲ τῷ ἰσχνῷ διαμαρτημένος χαρακτήρ, ὁ ξηρὸς καλούμενος. Ἰδ. αὐτ. 237 καὶ 238.

2) Ἐστεμμ. Ἀλφαβηταρίου σελ. 98, ἀριθ. 31.— Τέλειον καὶ ἀμώμητον παράδειγμα ξηροκακοζηλίας. Δημήτριος περὶ ἔρμηνείας 239, (Walz 9, 11. Spengel, 3, 314): Πολλάκις μέντοι τὸ μὲν διανόημα αὐτὸ ψυχρόν τί ἐστι, καὶ ὡς νῦν ὀνομάζομεν αὐτὸ κακόζηλον, ἡ σύνθεσις δ' ἀποκεκομμένη . . . ποιεῖ δὲ τὴν νῦν ὄνομα ἔχουσαν ξηροκακοζηλίαν συγκειμένην ἐκ δυοῖν κακῶν, ἐκ μὲν τῆς κακοζηλίας διὰ τὸ πρᾶγμα, ἐκ δὲ τοῦ ξηροῦ διὰ τὴν σύνθεσιν.

3) Τὸ ἐστεμμένον τοῦτο Ἀλφαβητάριον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ παντὶ ἀσχολουμένῳ περὶ τὰ τοιαῦτα ὡς ἀποτροπῆς παράδειγμα καὶ διὰ πάντα μὲν τὰ στοιχεῖα τῶν τοιούτων βιβλίων, οὐχὶ ἤκιστα δὲ καὶ διὰ τὸ πραγματογραφικὸν καὶ φυσιογνωστικὸν στοιχεῖον αὐτοῦ. Τὰ ὑπόκενα καὶ μυριόλεκτα καὶ παιδιώδη, ὠκεανός! Νοῦ, σταλαγμός! Ἀφοῦ ἀπὸ σελίδος 70 ἄρχεται παραληροῦν περὶ τοῦ «πῶς εἶνε τὰ πράγματα — τί εἶνε τὰ πράγματα — τί πράττουσι τὰ πράγματα — πότε γίνεται τι» κτλ. κτλ. ἄρχεται ἀπὸ σελ. 74 βατταρίζον περὶ τῶν πεπατημένων: «τὸ σχολεῖον — ὁ μαθητῆς — ἡ τάξις — τὸ θρανεῖον — τὸ ἀναλογεῖον — τὸ ἄλφαβητάριον — τὸ ἀδάκιον — ὁ σάκκος» κτλ.

της ὁμοιάζει πρὸς θαλάσσιον ἐχίνον· τὰ σπέρματα ταῦτα εἶνε τὰ κάστανα. Ὅταν ὠριμάσῃ τὰ κάστανα, σχίζεται τὸ ἀκανθῶδες περιβλημά των καὶ πίπτουσι κατὰ γῆς. Τότε συλλέγονται ὑπὸ τῶν καστανεμπόρων, ρίπτονται εἰς λάκκους καὶ καλύπτονται διὰ χώματος ἢ ψιάθων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν καταπίπτουσιν ὅλα τὰ κάστανα ἀφ' ἑαυτῶν, τὰ ἐπὶ τοῦ δένδρου καταρρίπτονται διὰ ραβδισμῶν καὶ ἐμβάλλονται εἰς τοὺς λάκκους μὲ τὸ ἀκανθῶδες κέλυφός των. Οἱ καστανέμποροι ἀφοῦ καλύψωσιν αὐτά, ἂν μὲν οἱ λάκκοι ἐσκάφησαν εἰς μέρη ποτιζόμενα ὑπὸ τῆς βροχῆς περιμένουσι τὴν βροχήν, εἰδεμὴ χύνουσιν ὕδωρ ἄνωθεν καὶ τὰ βρέχουσι· διὰ τοῦ μέσου τούτου σήπονται τὰ ἀκανθῶδη κέλυφη τῶν καστάνων, αὐτὰ δὲ ἀπορροφῶντα ὕδωρ ὄχι μόνον ἐξογκοῦνται ἀλλὰ γίνονται καὶ γλυκύτερα». Αὐτὰ διὰ τὰ κάστανα 1).

Τώρα διὰ τὸ φωτάριχον 2).

«Τὸ φωτάριχον, κοινῶς αὐγοτάρραχον, κατασκευάζεται ἐκ τῶν ψῶν ἰχθύος τινός, ὅστις ὀνομάζεται κέφαλος ὁ γνήσιος. Ἡ ἀλιεία τοῦ ἰχθύος τούτου ἐν τῇ λιμνοθαλάσσει τοῦ Μεσολογγίου διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 15 Αὐγούστου μέχρι τῆς 14 Σεπτεμβρίου. Αἱ ἀγέλαι τῶν κεφάλων διευθυνόμεναι ὑπὸ τῶν ἀβαθῶν εἰς τὸ πέλαγος εἰσέρχονται εἰς τὰς καλαμωτὰς τὰς ἐστημένας ὑπὸ τῶν ἀλιέων, τότε δὲ ἢ ἐμπίπτουσιν εἰς τὰ δίκτυα, τὰ ὅποια τίθενται ὀριζοντίως αὐτῶν ἢ καταφεύγουσιν εἰς τὰς δέσμας τῶν κλάδων αἱ ὅποια εἶνε εἰς τὸ μέσον τῶν καλαμωτῶν, ἐκεῖ δὲ οἱ ἀλιεῖς καμακίζουσι καὶ συλλαμβάνουσιν αὐτούς. Οἱ Μεσολογγῖται καμακισταὶ ἔχουσιν ἔκτακτον ἐπιτηδειότητα εἰς τὸ νὰ κτυπῶσιν εἰς τὴν κεφαλὴν τοὺς κεφάλους καὶ νὰ μὴ σχίξωσι τὴν λεπτὴν μεμβράνην τῶν φοθηκῶν, ἣ ὅποια περιέχει τὰ ψά. Συλλαμβάνονται δὲ μόνον οἱ θήλειοι κέφαλοι, οἱ ὀνομαζόμενοι μπιάφες, ἐν ᾧ οἱ ἀρσενικοί, τὰ στείραδια, ἀφίνονται ἐλεύθεροι. Ἀφ' οὗ συλληφθῆ ὁ ἰχθύς, οἱ ἀλιεῖς σχίζουσιν αὐτὸν σπαίροντα ἀκόμη καὶ ἐξάγουσι τὰς φοθήκας μετὰ προσοχῆς, ἔπειτα θέτουσιν αὐτὰς ἐπὶ τέσσαρας ὥρας εἰς τὸ ἄλας, κατόπιν τὰς πλύνουσι, καὶ ἀφ' οὗ τὰς πιέσωσι μεταξὺ δύο σανίδων διὰ νὰ λάβωσι τὸ σχῆμα, τὸ ὅποιον ἔχουσιν ὅταν ἐκτίθενται εἰς πώλησιν, τὰς ἀφίνουσιν εἰς τὸν ἥλιον 4 - 8 ἡμέρας. Ὅταν ἀποξηρανθῶσι, βυθίζουσιν αὐτὰς ἐντὸς ἀναλελυμένου κιτρίνου κηρίου, τοῦ

1) Ἐστεμμένου Ἀναγνωσματορίου τῆς τετάρτης τάξεως σελ. 108 - 109.

2) Αὐτόθ. σελ. 123.